

1999

DUBADELICA

berichten en visioenen uit de echoput

Op de valreep van de 20ste eeuw presenteerde het Crooklyn Dub Consortium de notulen van zijn derde samenzwering tegen de Corporate Overlord: *Crooklyn Dub Outernational. Certified Dope Volume III* (WordSound 1999). In tegenstelling tot de eerste twee edities wordt New York dit keer verlaten om de banden te verstevigen met de transatlantische dub-syndicaten. Dubprofessor W. Nobel Savage, huisfilosoof van WordSound, riep bas en echoterroristen op hun sonische dynamiet wereldwijd te laten exploderen "in the belly of the beast". En met succes. Het Dub Consortium heeft zich inmiddels uitgebreid naar Nederland, Engeland, Duitsland, Nieuw Zeeland, Japan en Jamaica. Dub is niet zozeer muziek, vervolgt Nobel Savage, maar een mentaliteit, een undergroundstrategie die mensen wil verenigen en verheffen dankzij "low frequency manipulation". "Stay Low! All Things Are Possible".

Op vrijdag 17 december 1999 bezocht ik in Den Haag het performance festival *New Forms* om twee oude esoterroristen samen aan het werk te zien: Bill Laswell & Jah Wobble. Alhoewel ik beide bassisten al in wisselende bezettingen had aanschouwd (Material, PIL, Golden Palomino's, Painkiller, Invaders of the Heart, enzovoorts) was dit het eerste optreden waarin ik ze zag samenspelen. Voor deze gelegenheid werden Laswell & Wobble bijgestaan door de Australische piepknorfreak Paul Schutze, de Belgische drummer Dirk Wachtelaar, en de Fin Raoul Bjorkenheim op gitaar. Ze noemen zich Phantom City. In een tiental instrumentale soundscapes - improvisaties op thema's uit jazz, dub, fusion en illbient - toonden Laswell & Wobble zich niet alleen virtuoze snaarridders, maar ontpopten zij zich tevens als binnenhuis(an)architecten die het Theater aan het Spui tijdelijk transformeerden in een utopische kolonie op Jupiter.

De laaggestemde bas ("low frequency modulation") is bij uitstek geschikt om ruimtelijke territoria in kaart te brengen. Waar een melodie je naar binnen trekt, duwt de bas je naar buiten - een effect dat nog eens versterkt wordt door de weerstand die je lichaam ondervindt indien het aan lage en diepe trillingen wordt blootgesteld. In combinatie met echo wordt de centrifugale expansie van de sound tot het oneindige opgestuwd waardoor ruimte en bewustzijn worden verruimd. De begeleidende drums dienen in eerste instantie niet om het geheel ritmisch te onderbouwen, maar exploreren die nieuwe ruimte en bieden tijdelijke MIR-stations waar je even houvast kan vinden in een eindeloos multiversum. Door het slepende, lage tempo beklemtonen de drums - in dub altijd in combinatie met echo of delay - niet zozeer de beats, maar juist de pauzes tussen de beats, de gaten, de holtes, de spelonken. Iedere slag (het liefst een mooie snare) doet je reikhalzend uitkijken naar het zwarte gat dat erop volgt.

Om de effecten te maximaliseren, maar wellicht ook om te voorkomen dat we "lost in space" raken, bepleiten de dubsyndicaten het gebruik van psychedelische drugs. Drugs bevorderen paranoia, brengen losse brokstukken in het bewustzijn tot een geheel bijeen. Psychedelica bieden dub de mogelijkheid lage frequentie modulaties te kanaliseren, om ze vervolgens als sonische laserwapens in te zetten tegen de Corporate Overlord - de virtuele demiurg, ooit beter bekend als het kapitalisme, de spektakelmaatschappij of de megamachine.

Naast optredens en cd-releases kunnen de syndicaten beschikken over laboratoria, geheime genootschappen en denktanks zoals On-U-Sound, Axiom, WordSound, I Powa, Bass Mind, The Institute of Bugology, Society for Cephalic Pearling, en The Unified Congress of Late Night Passings. Hier orakelen obscure spreekbuizen als professor Shehab, Philosophy Major, Dr Israel, Nobel Savage, Lord Gimp en Sir Positive. Zij roepen de creatieve energie van de underground aan in hun pleidooien voor een radicale hervorming van woord & geluid, taal & ritme, tekst & context. Autonomie is daarbij belangrijk, want, zo schrijft WordSound op haar website, "we willen dat alle projecten worden geproduceerd, georganiseerd en gefinancierd door de makers zelf en niet door zakenlui". Dub "vervangt de commerciële arena" en beoogt "het gijzelen van alle instituties die vrije ontplooiing en vrije expressie doen verstikken".

De oude ganja-roker die zich ooit in De Hoeksteen te Amsterdam liet onderdompelen in old skool-dub a la Augustus Pablo, zal met enige verbijstering vaststellen dat de hem zo vertrouwde (gitaar of piano)skanks nauwelijks nog een rol spelen in de hedendaagse dub. Als dub zich in de jaren zeventig voor het eerst manifesteert op Jamaica, fungeert ze vooral als een geluidsweeffel waarop de toaster (dj) zijn boodschappen en psychedelische inzichten rappend aan een undergroundpubliek meedeelt. Dub & toasting zijn op Jamaica onlosmakelijk verbonden met de mobiele soundsystems en psychedelische parties. Aanvankelijk betrof dub vaak de dubside of de dub-version van een populaire reggaesong: het profileren van de drum & bass en het remixen van toetsen, blaasinstrumenten, gitaren en soms vocalen. Maar dub wordt eerst dub indien echo of delay in het steady ritme van de drum & bass worden geïnjecteerd. Dub kan niet zonder de Echoplex. Een van de pionieren, King Tubby, veranderde tal van Studio One-backing tracks in bizarre, psychedelische geluidsweeffels. Zijn mix van onherkenbare geluiden, machines, dieren en stemmen biedt een vreemde audiovisuele gewaarwording van een galmende werkelijkheid waarbinnen alles met alles verknoopt kan worden.

In zijn befaamde Black Ark Studio luidde Lee 'scratch' Perry een nieuwe fase voor de dub in: dub kan niet zonder studio, kan niet zonder machines, kan niet zonder cyborgs. Perry leert dat hij de studio, de mengtafel en de echoplex als levende en intelligente wezens moet beschouwen. Hij doopt zichzelf tot "audio-cyborg" en neemt afscheid van begrippen als producer en muzikant. In klassiekers zoals *Revolution Dub* (1975) en *Return of the Super Ape* (1978) worden de songstructuren geheel verminkt en gemuteerd. De luisteraar blijft achter in een audioversum waarin nog louter herinneringen aan songs als geesten ronddwalen. Phantom City. Drum & bass breken een nieuwe ruimte open. Perry zegt: "De drums coördineren je hartslag en de bas houdt de ruimte bijeen - ik dub van binnen naar buiten; ik veruitwendig mijn bewustzijn door met mijn mengtafel een ruimte te boetsen".

In *More Brilliant Than The Sun* (1998) beweert Kodwo Eshun dat echo ons luisteren radicaal heeft veranderd. Echo dwingt je oor een geluid na te jagen dat zich niet eenmalig laat beluisteren, maar zich in een lange serie van herhalingen van je verwijderd. "De beat wordt een lange staart waar je louter achteraan kunt rennen. De echoplex maakt een atleet van je, geeft je een enorm uithoudingsvermogen, want je slaagt er niet in de beat in zijn kraag te vatten. Je krijgt slechts een glimp van zijn staart...Waar je ritme verwacht tref je space aan, en waar je space verwacht krijg je ritme. Echo maakt het onmogelijk de beat te lokaliseren, alles stuitert, weerkaatst en

galmt. In plaats van te luisteren naar dingen buiten je, vind je jezelf terug in een immante sonische omgeving: luisteren wordt een trip door een onbekend, zo juist gevonden landschap. Dub is een ecologisch medium".

Van Kingston tot Brooklyn heeft dub zich niet alleen op een verbijsterende wijze weten te vernieuwen, maar heeft ze tevens Lee Perry's opvattingen over de audio-cyborg nieuwe impulsen gegeven. In de technificering van de dub hebben het Britse mix-genie Adrian Sherwood en zijn label On-U-Sound sinds de jaren '80 een grote rol gespeeld. De huidige generatie van dubconsortia is ondenkbaar zonder de baanbrekende sound van de Revolutionary Dub Warriors, Dub Syndicate en African Head Charge. Voeg daarbij de vele sonische experimenten die Bill Laswell in zijn studio Axiom uitvoerde (waar de enige echte 'wereldmuziek' wordt gemaakt) en je begint de contouren van de 21ste eeuwse alien-dub te ontwaren. Van Laswell's uitstapjes naar de dub biedt de dubbel-cd *Mysteries of Creation: Axiom Dub* (1996) nog altijd een unieke impressie. We treffen hier oude makers aan als Sly & Robbie, Material, Dub Syndicate, Jah Wobble en Jaki Liebezeit, maar ook crypto-techno-dub van The Orb, We, Scarab, Techno Animal en DJ Spooky waarin herinneringen aan reggae allen nog maar gesuggereerd worden.

Voor de laatste categorie is sterk vertegenwoordigd op de compilatie cd's die Word-Sound tussen 1995 en 1999 op de Corporate Overlord afvuurde: *Crooklyn Dub Consortium: Certified Dope Volumes I, II & III*. De eerste twee afleveringen hebben een bijna 100% Brooklyn-karakter. En terecht. De beste dub komt vandaag uit de interculturele underground van Brownsville, Bushwick, Bed-Sty, Flatbush, Crown Heights, East New York, Williamsburg (Bass Mind) en Greenpoint (Axiom): "Roll 'em up and you have Crooklyn, land of the critical beatdown. Come here without a clue and get robbed. Come here in search of vibes, and run up on hidden treasures" (Lord Gimp). Brooklyn is ook de thuisbasis van de uitgeverijen Autonomedia en Semiotext(e). Zo werkten Hakim Bey & Bill Laswell samen in het sonische, post-anarchistische project *TAZ* (Axiom records 1994).

Daar waar On-U-Sound en Axiom in hun dub doorgaans iets dichter bij de melodie en structuur van de reggae blijven (veel skanks en steadies), kiest WordSound voor de meest radicale optie waarmee Lee Perry al experimenteerde: een fragmentatie of zelfs eliminatie van melodie, harmonie en vocalen - vaak gecombineerd met een extreme technificering. Een werkelijk waanzinnig voorbeeld biedt de soundscape *Proton*, opgenomen door het syndicaat The Bug. Dit instrumentale stuk komt moeizaam op gang: je hebt het gevoel je in een machinekamer of cockpit te bevinden waarin de machines zojuist zijn geactiveerd. Alles knarst en kraakt tot het moment van oversturing is bereikt en de verminkte sounds een cadans vinden. Als de lage bas eindelijk wordt ingelodigd weet je dat je vertrokken bent en hebt afgerekend met de zwaartekracht.

Proton is techno die in de allerlaagste versnelling door de echoplex wordt gehaald: slotek. Slotek is tevens de naam van een dubsyndicate uit de I Powa-stal, eveneens Brooklyn. Ook syndicaten met veelzeggende namen als Automaton, Megabyte, Audio Active en Techno Animal koesteren als "audio-cyborgs" en "cyborg-dreads" hun liefde voor de machine, de studio, de mengtafel, de koptelefoon en de echoplex. Indien melodie in dubcomposities alsnog opduikt, dan lijkt het alsof we een tussenstop maken op Callisto. "Het verleden arriveert uit de toekomst", zo typeerde Eshun de omgang

met "futurythmachines" als samplers en computers. In Scotty Hard's *Holy Dub* wordt de spacey atmosfeer plotsklaps geteisterd door flarden van oude Arabische muziek die dan weer aanzwellen, dan weer versterven in de echoplex om uiteindelijk louter herinneringen aan vergeten melodien achter te laten. In Scarab's *Death & Resurrection in the King's Chamber* arriveren we na een lange ruimtereis in het oude Egypte waar ons tal van sonische inzichten wordt medegedeeld. De *Majesty Dub* van de Qaballah Steppers biedt een blik op het teleporteren van Marokkaanse zangeressen naar een multiversum dat door cijfers wordt geregeerd. Soms kan je een sample thuisbrengen en peins je je suf van welke plaat het afkomstig is. Onbegonnen werk. Want voor je het weet sprint je weer achter de staart van de sound aan en verlies je jezelf opnieuw in de ecologie van de USO's - Unidentified Sonic Objects. In dub kom je nooit meer thuis.

Met *Crooklyn Dub Outernational. Certified Dope Volume III* verlaten we New York en komen we dicht bij huis. De tweede track, *Valley Dub*, werd live opgenomen in Nijmegen door Twilight Circus, het syndicaat rondom de Amsterdams/Canadese bassist Ryan Moore. De instrumentale *Valley Dub* heeft een degelijke, vette dubsound waarin een eerbetoon aan King Tubby, Lee 'scratch' Perry en Augustus Pablo lijkt te weerklinken. Moore noemt zichzelf een "echo-junk" en een "hopeloze dubaholic" die in skunky Amsterdam een vrijplaats vond ("In Holland it is permitted to dub"). Voor de veganist Moore is dub allereerst "alien music": *"Ik werd geadopteerd door de aliens van de planeet Silly Putty en ondergebracht in de regenwouden bij Vancouver. Daar woonde ik met mijn Planeet-Aarde-ouders in een klein houten hutje alwaar we biologische groenten verbouwden. Silly Putty is ervan overtuigd dat de Aarde snakt naar dubadelica"*.

Waar komt de naam Twilight Circus vandaan? *"Ik werkte in Vancouver ooit in een kleine studio waar na een tijdje een zuurstoftekort optrad. Tijdens het mixen raakte ik in een semi-hallucinerende staat door zuurstofgebrek en door een echogestuurd disfunctioneren van mijn cortex - ik hoorde overal stemmen, de plek was behekst. Twilight Circus drukt deze vreemde staat van bewustzijn uit; een soort circus in je hoofd"*.

Wat is dub? *"Dub is het revolutionaire idee dat je de studio als een instrument kan zien. De technicus bespeelt panelen en faders, voegt geluiden en eigenschappen van andere studio-objecten toe, en manipuleert de sound voortdurend"*.

In 1981 begon Moore reggae-compilaties te maken voor Vancouver College Radio. Sindsdien heeft dub hem niet meer verlaten. Hij voelt zich betrokken bij de zogenaamde "dub plate culture", een do-it-ourselves-cultuur (vooral binnen techno, jungle en dub) waarin mensen hun platen zelf produceren, verspreiden en in clubs aanbieden. Dub biedt hem de meest geschikte soundexpressie van zijn favoriete instrumenten: bas, drums en echo. Bovendien biedt dub een combinatie van dance & underground: volgens Moore zal dub altijd underground blijven omdat de sound maar een kleine groep mensen aanspreekt.

Van het toenemende gebruik van nieuwe technologie in dub is Moore geen tegenstander: *"Ik ben zeker geen luddiet: ik geniet van het exploiteren van electronica zoals samplers en synthesizers. Alleen van de drumcomputer ben ik niet gecharmeerd. Waarom zou ik uren gaan zitten programmeren terwijl ik direct met vette drumsticks"*

achter mijn drums kan kruipen...Maar ik ben verbijsterd over de snelheid waarmee mensen vandaag omgaan met analoge en digitale apparatuur. Ze kennen de machines zo goed dat improvisaties mogelijk zijn. Ik ben gek op "sound-design": werken met tapes, loops, samples...ze muteren en veranderen...Dub zit in je DNA. In Zwitserland heeft een recent onderzoek uitgewezen dat bij mensen die op jonge leeftijd al aan dub worden blootgesteld veranderingen in hun DNA-structuur optreden. Die mutaties wakkeren een oneindige stroom van virtuele dub-werkelijkheden in je hoofd aan. Ik ben ervan overtuigd dat dit ook met mij is gebeurd".

Vanuit Rotterdam opereert een onafhankelijk syndicaat dat helaas niet is terug te vinden op de WordSound-compilaties: het Crooswijk Dub Consortium, bestaande uit DJ Smuthound en Jasper van der Made. In november 1999 had ik het genoegen dit uiterst obscure duo te begeleiden als information-jockey voor een optreden in Theater Zeebelt (Den Haag). Net als in het geval van The Bug of Techno Animal is hier van een band geen sprake, zijn instrumenten of vocalen afwezig, en heeft de technificering van de dubsound extreme vormen aangenomen. Om met Kodwo Eshun te spreken, het Crooswijk Dub Consortium is een bioscoop van het oor: het in beelden gespecialiseerde duo - een fotograaf en een beeldend kunstenaar - maakt soundimages.

Gezeten aan een lange tafel, slechts verlicht door controlelampjes en een zaklamp, produceert het Crooswijk Dub Consortium een in volume aanzwellende soundscape die bijeen wordt gehouden door een gesampled trage, diepe bassline - zo sterk verminkt en onderdrukt, dat alleen je lichaam de bastrillingen nog voelt. Songs of composities blijven achterwege, alles wordt rizomatisch met elkaar verbonden, weer afgebroken en opnieuw samengesteld. Slechts in de bas en de echo vind je houvast en wordt de illusie van samenhang gesuggereerd. Voor ons optreden bleek dertig minuten gereserveerd. Geen probleem: DJ Smuthound stelt de tijds klok in en na een half uur stopt de set even plotseling als ze was begonnen.

Het Crooswijk Dub Consortium schijnt de wraak van de consument: het duo maakt voor deze gelegenheid gebruik van alledaagse consumentenapparatuur, zoals cassetterecorders, tapes, mini-disks, cd-spelers, cd's, equalizers, mengpanelen en platenspelers - kortom, je slaap/huiskamer als homestudio. Als beide audiocyborgs elkaar in hun trip ontmoeten slaat de machine op hol en wordt er afgerekend met de zwaartekracht. Wanhopig poog ik mijn gesproken tekst vast te houden, maar er is geen houden meer aan: in het geweld van de lancering worden woorden & betekenissen het zwijgen opgelegd. Stay Low?

De masterclass van Laswell & Wobble werd in Den Haag bijgewoond door slechts zo'n vijftig mensen. Dubadelica, met zijn ongegeneerde voorliefde voor psychedelica & tekstloze soundscapes, met haar intense verlangen te ontsnappen aan de klauwen van de Corporate Overlord, zal de underground vooralsnog niet ontstijgen. Zoals de zwerver en kunstenaar Erich Wichman aan het begin van deze eeuw een campagne voerde tegen het melkdrinken omdat alleen alcohol het verveelde leven in Nederland kan doorbreken, zo willen cyborg-dreads de hulpbehoevende Planeet Aarde injecteren met een fikse dosis dub. Voor een leerzame en avontuurlijke kennismaking met de postecologische strijd van de 21ste eeuw kan je je nu wenden tot de WordSound-compilaties.

databasslines/more low frequency manipulation:

- * *Crooklyn Dub Consortium. Certified Dope Volume I;*
- * *Crooklyn Dub Consortium. Certified Dope Volume II;*
- * *Crooklyn Dub Outernational. Certified Dope Volume III;*
- * *Mysteries of Creation: Axiom Dub;*
- * Hakim Bey & Bill Laswell, *TAZ;*
- * *WordSound*, www.wordsound.com/word.htm;
- * *Axiom*, www.axiom.com/html;
- * *Twilight Circus*: cd releases, interviews, toerverslagen, zie www.bsg-inc.com/twilight/interviews/inv.chang.html;
- * Van het *Crooswijk Dub Consortium* zijn bij mijn weten louter tapes in omloop. Later dit jaar verschijnt de cd *Not Fussed! vs Crooswijk Dub Consortium*;
- * Kodwo Eshun, 'Inner Spatializing The Song', in: *More Brilliant Than The Sun* (Londen 1998);
- * Erik Davis, *Dub, Scratch, and the Black Star. Lee Perry on the Mix*, www.levity.com/figment/dub.htm